

Вплив зміни форм фінансової звітності суб'єктів малого і мікропідприємництва на оцінку їхньої кредитоспроможності

Світлана Володимирівна Коваленко,
аспірант

Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Анотація. Результатами дослідження є аналіз впливу зміни форм фінансової звітності, які пов'язані з укрупненням розділів балансу, а також їх розгрупованням, вилученням деяких статей з форми «Звіту про фінансові результати», на результати визначення та оцінки економічних показників, за допомогою яких відбувається аналіз фінансового стану суб'єкта господарської діяльності (кредито- чи платоспроможності).

За результатами проведеного дослідження сформовано певні висновки, які свідчать про наявність впливу змін форм статистичної звітності, у т. ч. суб'єктів малого і мікропідприємництва, на аналіз їхнього фінансового стану, проте в разі їхнього сталого фінансового стану протягом останніх років вплив таких змін є незначним.

Ключові слова: баланс, аналіз, кредитоспроможність, економічні показники, фінансова звітність.

Зміна видів, форм, а також кількості фінансової звітності, яку надають суб'єкти господарської діяльності, завжди призводить до необхідності переосмислення аналізу їхніх складових показників. Зважаючи на те, що протягом 2014 року у формах фінансової звітності юридичних осіб – суб'єктів малого і мікропідприємництва відбулися зміни, які у т. ч. передбачають перекодування рядків фінансової звітності на чотиризначний, дослідження, що зазначені в цій статті, направлені на аналіз впливу проведених змін фінансової звітності на розрахункові значення економічних показників, які у т. ч. використовуються при здійсненні аналізу кредитоспроможності підприємств (їхнього фінансового стану), а також наведені розрахунки основних показників із зазначенням кодів рядків нової фінансової звітності.

Аналізу кредитних відносин між представниками фінансово-кредитних установ, таких як банки, і суб'єктами господарської діяльності значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені: В. М. Алексійчук, О. В. Васюренко, М. Я. Дем'яненко, Е. Дж. Долан, В. С. Загорський, К. Д. Кемпбел, М. В. Кужельний, П. А. Лайко, А. М. Мороз, П. Т. Саблук, М. І. Савлук та ін.

Одним із найважливіших джерел інформації, на підставі якого здійснюється аналіз діяльності суб'єкта господарської діяльності – юридичної особи, а також визначення його кредитоспроможності, є фінансова звітність, а саме: «Баланс» і «Звіт про фінансові результати».

Слід зазначити, що відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 8 лютого 2014 року № 48 «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку», у т. ч. у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 року № 39, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 15 березня 2000 року за № 161/4382 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 24 січня 2011 року

№ 25), внесено зміни до форм статистичної звітності суб'єктів малого і мікропідприємництва.

Відповідно до п. 7 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV юридичні особи, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI, зобов'язані складати і подавати до відповідних органів фінансову звітність, передбачену для суб'єктів малого підприємництва.

Юридичні особи, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 Податкового кодексу України, та юридичні особи, які відповідно до Господарського кодексу України належать до суб'єктів мікропідприємництва, подають відповідним органам річну фінансову звітність, передбачену для суб'єктів малого підприємництва. Також відповідно до зазначеного документа, пунктом 154.6 статті 154 Податкового кодексу України визначається перелік критеріїв для підприємств, які можуть застосовувати ставку 0 відсотків для платників податку на прибуток, у т. ч.: 1) розмір доходів кожного звітного податкового періоду нарастаючим підсумком з початку року не перевищує трьох мільйонів гривень; 2) нарахована за кожний місяць звітного періоду заробітна плата (доходу) працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, є не меншою, ніж дві мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом; 3) відповідають одному із таких критеріїв:

- утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 року;
- діючі, в яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше ніж три роки), щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує трьох мільйонів гривень, і в яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;
- які були зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством по-

рядку в період до набрання чинності цим Кодексом і в яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до одного мільйона гривень та середньооблікова кількість працівників – до 50 осіб.

Також варто звернути увагу на те, що відповідно до статті 55 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV суб'єктами малого підприємництва, у т. ч. юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми і форми власності, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Аналогічні норми містять Методичні положення щодо формування статистичної інформації про діяльність суб'єктів малого підприємництва, затверджених наказом Держкомстату від 24.04.2003 № 125.

Відповідно до статті 55 Господарського кодексу України суб'єктами мікропідприємництва, у т. ч. юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний до-

хід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Які ж суттєві зміни відбулися в цих формах звітності, що можуть вплинути на результати аналізу кредитоспроможності суб'єктів господарської діяльності, а саме малих і мікропідприємств:

- по-перше, розділ «витрати майбутніх періодів» лишили самостійності та включили до складу розділу «оборотні активи» активу балансу, а розділ «доходи майбутніх періодів» – до розділу «поточні зобов'язання» пасиву балансу;
- по-друге, розділи «забезпечення наступних витрат і цільове фінансування» та «довгострокові зобов'язання» поєднали в один розділ «Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення»;
- по-третє, зі «Звіту про фінансові результати» вилучені статті щодо зазначення виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Включення розділу «витрати майбутніх періодів» до складу оборотних активів призвело до необхідності коригування аналізу структури активів і пасивів, а також усіх економічних показників, розрахунок яких відбувається з використанням параметра «оборотні активи». Наведемо приклади.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів, який характеризує загальну структуру активів і визначається за формулою:

$$\text{Кон} = \frac{Ao}{Ha}, \quad \text{Кон} = \frac{\text{ряд. 260}}{\text{ряд. 080}} \quad (\text{ф. 1-м, 1-мс – до 01.04.2014}),$$

$$\text{Кон} = \frac{\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1170}}{\text{ряд. 1095}} \quad (\text{ф. 1-м, 1-мс – з 01.04.2014}), \quad (1)$$

де Ao – оборотні активи; Ha – необоротні активи.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності, який характеризує те, як швидко короткострокові зобов'язання за кредитами і розрахунками можуть бути погашені високоліквідними активами. Коефіцієнт миттєвої ліквідності визначаємо за формулою:

$$\text{КЛ1} = \frac{Av}{Зп}, \quad \text{КЛ1} = \frac{\text{ряд. 220} + \text{ряд. 230} + \text{ряд. 230} + \text{ряд. 240}}{\text{ряд. 620}} \quad (\text{ф. 1-м, 1-мс – до 01.04.2014}),$$

$$\text{КЛ1} = \frac{\text{ряд. 1160} + \text{ряд. 1165}}{\text{ряд. 1695} - \text{ряд. 1665}} \quad [\text{ф. 1-м, 1-мс (без рядка 1665) – з 01.04.2014}], \quad (2)$$

де Av – високоліквідні активи, до яких належать грошові кошти, їх еквіваленти і поточні фінансові інвестиції; Зп – поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків з кредиторами.

Коефіцієнт поточної ліквідності, який характеризує можливість погашення короткострокових зобов'язань у встановлені строки. Коефіцієнт поточної ліквідності визначаємо за формулою:

$$\text{КЛ2} = \frac{Al}{Зп},$$

до 01.04.2014:

$$\text{КЛ2} = \frac{\text{ряд. 150} + \text{ряд. 160} + \text{ряд. 170} + \text{ряд. 180} + \text{ряд. 190} + \text{ряд. 200} + \text{ряд. 210} + \text{ряд. 220} + \text{ряд. 230} + \text{ряд. 240}}{\text{ряд. 620}}$$

з 01.04.2014:

$$\begin{aligned} \text{КЛ2} &= \frac{\text{ряд. 1125} + \text{ряд. 1135} + \text{ряд. 1155} + \text{ряд. 1160} + \text{ряд. 1165}}{\text{ряд. 1695} - \text{ряд. 1665}} \quad (\text{ф. 1-м}) \\ \text{КЛ2} &= \frac{\text{ряд. 1155} + \text{ряд. 1165}}{\text{ряд. 1695}} (\text{ф. 1-мс}), \end{aligned} \quad (3)$$

де Ал – ліквідні активи, що складаються з високоліквідних активів, дебіторської заборгованості, векселів одержаних; Зп – поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків з кредиторами.

Показник загальної ліквідності (коефіцієнт покриття), який характеризує здатність підприємства покривати поточні зобов'язання оборотними активами і визначається за формулою:

$$\begin{aligned} \text{КП} &= \frac{\text{Ао}}{\text{Зп}}, \quad \text{КП} = \frac{\text{ряд. 260}}{\text{ряд. 620}}, \quad (\text{ф. 1-м, 1-мс} - \text{до 01.04.2014}), \\ \text{з 01.04.2014: КП} &= \frac{\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1170}}{\text{ряд. 1695} - \text{ряд. 1665}} (\text{ф. 1, 1-м}), \quad \text{КП} = \frac{\text{ряд. 1195}}{\text{ряд. 1695}} (\text{ф. 1-мс}), \end{aligned} \quad (4)$$

де Ао – оборотні активи; Зп – поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків із кредиторами.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів, який характеризує ефективність використання оборотних активів підприємства;

$$\begin{aligned} \text{Коб} &= \frac{\text{Чв}}{\text{Ао}}, \quad \text{Коб} = \frac{\text{ряд. 030 гр. 3 (ф. 2-м, 2-мс)}}{\text{ряд. 260 гр. 4 (ф. 1-м, 1-мс)}}, \quad (\text{до 01.04.2014}), \\ \text{КП} &= \frac{\text{ряд. 2000 гр. 3 (ф. 2-м, 2-мс)}}{\text{ряд. 1195} - \text{ряд. 1170 гр. 4}} [\text{ф. 1-м, 1-мс (без рядка 1665)} - \text{з 01.04.2014}], \end{aligned} \quad (5)$$

де Чв – чиста виручка від реалізації; Ао – оборотні активи;

Коефіцієнт співвідношення тривалості обороту оборотних активів і строку надання кредиту, який характеризує ефективність використання оборотних активів протягом строку надання кредиту. Що менше значення цього показника, то більше здійснюється оборотів оборотних активів і більше доходу (виручки) має можливість отримати підприємство протягом строку надання кредиту.

Коефіцієнт співвідношення тривалості обороту оборотних активів і строку надання кредиту визначаємо за формулою:

$$\text{Кст} = \left[\frac{\left(0,5 \times \text{Ао}_1 + \left(\sum_{j=1}^4 \text{Ао}_j + 0,5 \times \text{Ао}_5 \right) / 4 \right) \times n}{\sum_{i=1}^4 \Delta \text{Вр}_i} \right] / N, \quad (6)$$

де i – індекс періоду; j – індекс звітності; Ао – оборотні активи на звітну дату; n – кількість днів у періоді (приймається 365 днів); $\Delta \text{Вр}_i$ – виручка за квартал; N – строк надання кредиту з урахуванням терміну пролонгації (днів).

Для підприємств, які відповідно до чинного законодавства України надають лише річну звітність, визначення коефіцієнта співвідношення тривалості обороту оборотних активів і строку надання кредиту відбувається за формулою:

$$\text{Кст} = \left[\frac{\left(\frac{\text{Ао}_1 + \text{Ао}_2}{2} \right) \times n}{\text{Чв}} \right] / N, \quad (7)$$

де Ао_1 , Ао_2 – оборотні активи на початок та кінець звітного періоду відповідно; Чв – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за відповідний звітний рік; N – строк надання кредиту з урахуванням терміну пролонгації (днів).

Коефіцієнт незалежності, який характеризує ступінь фінансового ризику і визначається за такою формулою:

$$KH = \frac{Зк}{Вк}, \quad KH = \frac{\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620}}{\text{ряд. 380}} \quad (\text{ф. 1-м, 1-мс} - \text{до 01.04.2014}),$$

$$KH = \frac{\text{ряд. 1595} + \text{ряд. 1695} - \text{ряд. 1665}}{\text{ряд. 1495}} \quad [\text{ф. 1-м, 1-мс (без рядка 1665)} - \text{з 01.04.2014}], \quad (8)$$

де Зк – залучені кошти (довгострокові та поточні зобов'язання); Вк – власний капітал.

Коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (EBITDA), який характеризує здатність підприємства розраховуватися з боргами за рахунок внутрішніх фінансових джерел і визначається за формулою:

$$Опк = \frac{Фр}{До + Пз}, \quad (9)$$

де Фр – фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування фінансових витрат і нарахування амортизації (EBITDA); До – довгострокові зобов'язання; Пз – поточні зобов'язання.

Коригування параметрів «оборотні активи» і «поточні зобов'язання», назва яких тотожна з назвами розділів фінансової звітності, відбувається на значення статей «Витрати майбутніх періодів» і «Доходи майбутніх періодів» відповідно. Тобто від статті активу 1195 «Усього за розділом II» необхідно відняти статтю 1170 «Витрати майбутніх періодів», а від статті пасиву «Усього за розділом IV» статтю 1665 «Доходи майбутніх періодів».

Зазначене коригування не призведе до відхилень від розрахунків відповідно до звітності, яка діяла до впровадження форм звітності, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 8 лютого 2014 року № 48.

Поеднання розділів «Забезпечення наступних витрат і цільове фінансування» і «Довгострокові зобов'язання» в один розділ «Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення» призведе до відхилень у розрахунках деяких показників, за яких використовують довгострокові зобов'язання чи забезпечення наступних витрат і цільове фінансування для аналізу структури пасивів підприємства, показників фінансової стійкості чи інших показників.

Зважаючи на специфіку забезпечень наступних витрат і цільового фінансування, їх часто включали до складу власного капіталу. Така теорія підтверджується також формами звітності, які діяли до впровадження Національних стандартів бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Так, з 1992 до 1999 рр. актив балансу був побудований за такими розділами: 1) основні засоби та вкладення; 2) запаси і витрати; 3) грошові кошти, розрахунки та інші активи. Пасив балансу: 1) джерела власних коштів; 2) кредити та інші позичені кошти; 3) розрахунки та інші пасиви. При цьому до розділу I «Джерела власних коштів» включалися і забезпечення наступних витрат і цільове фінансування [6].

До цільового фінансування і цільових надходжень відносять кошти, що отримуються підприємством на суворо визначені цілі: утримання дитячих установ, підготовку кадрів, науково-дослідні роботи, що ма-

ють народногосподарське значення, тощо. Їх фінансування здійснюється за рахунок асигнувань із бюджету, внесків батьків, плати за навчання, прибутку, що залишається в розпорядженні, коштів, отриманих від інших підприємств, тощо [6].

У формі цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані як джерело фінансування певних заходів, можуть надходити субсидії, асигнування з бюджету і позабюджетних фондів, цільові внески фізичних та юридичних осіб, у т. ч. за пайовою участі в будівництві (на рахунках головного забудовника чи управителя), а також будь-яка спонсорська чи гуманітарна допомога тощо.

Суб'єкти малого і мікропідприємництва можуть отримувати кошти з бюджетів різних рівнів для фінансування виконання будівельних робіт соціальних або культурних об'єктів, особливо в сільській місцевості.

Також за окремими постановами Кабінету Міністрів України може бути прийняте рішення про взаємозалік боргів підприємства перед бюджетом на заборгованість бюджету за цільовими програмами.

На підставі даних Державної служби статистики України [8] щодо структури балансу в розрізі видів економічної діяльності та особливостей нових форм звітностей для малих підприємств проведено дослідження впливу змін у структурі пасивів на розрахунок деяких показників з урахуванням їхніх особливостей визначення. При цьому дослідження проводилося з припущенням, що середньостатистичні значення показників розповсюджуються на всі підприємства певного виду економічної діяльності незалежно від його розміру як песимістичний сценарій впливу. Так, найбільший негативний вплив спостерігається за таким видом економічної діяльності, як будівництво, наприклад, коефіцієнт незалежності збільшився б на 0,53 одиниці за даними 2011 року і 0,5 одиниці за даними 2012-го, а за коефіцієнтом забезпечення власними оборотними коштами – за видом економічної діяльності «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» (табл.).

Таблиця

Значення коефіцієнта незалежності, коефіцієнта забезпечення власними оборотними засобами і динаміки кредиторської заборгованості за результатами діяльності підприємств протягом 2011 і 2012 років

Вид економічної діяльності	Рік	Коефіцієнт незалежності		Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами		Динаміка кредиторської заборгованості	
Усього	2011	1,73	1,79	- 0,16	- 0,15		
	2012	1,77	1,83	- 0,16	- 0,16	17,91%	17,46%
Сільське, лісове та рибне господарство	2011	0,80	0,81	0,37	0,37		
	2012	0,83	0,84	0,38	0,37	23,63%	23,49%
Промисловість	2011	1,66	1,73	- 0,23	- 0,22		
	2012	1,50	1,57	- 0,26	- 0,25	17,38%	17,19%
Будівництво	2011	6,38	6,90	- 0,36	- 0,33		
	2012	7,00	7,50	- 0,33	- 0,31	18,31%	17,14%
Оптова і роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2011	7,90	7,94	- 0,08	- 0,08		
	2012	8,74	8,78	- 0,09	- 0,09	17,95%	17,87%
Транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність	2011	0,74	0,80	- 0,40	- 0,37		
	2012	0,90	0,95	- 0,36	- 0,34	28,44%	25,18%
Тимчасове розміщення й організація харчування	2011	1,42	1,45	- 0,57	- 0,56		
	2012	1,62	1,66	- 0,52	- 0,51	18,31%	18,20%
Інформація та телекомунікації	2011	1,21	1,24	- 0,41	- 0,40		
	2012	1,51	1,54	- 0,42	- 0,41	11,95%	11,91%
Фінансова і страхова діяльність	2011	0,87	0,92	0,53	0,50		
	2012	1,04	1,09	0,46	0,43	23,41%	22,21%
Операції з нерухомим майном	2011	1,57	1,60	- 0,52	- 0,51		
	2012	1,71	1,72	- 0,50	- 0,50	11,72%	10,59%
Професійна, наукова і технічна діяльність	2011	1,48	1,68	- 0,47	- 0,42		
	2012	1,27	1,44	- 0,40	- 0,35	12,65%	13,42%
Діяльність у сфері адміністративного і допоміжного обслуговування	2011	0,32	0,32	- 0,29	- 0,29		
	2012	0,31	0,31	- 0,24	- 0,23	8,06%	8,24%
Освіта	2011	0,44	0,45	- 0,06	- 0,06		
	2012	0,42	0,43	- 0,04	- 0,04	0,67%	0,61%
Охорона здоров'я і надання соціальної допомоги	2011	1,03	1,07	- 0,60	- 0,58		
	2012	1,09	1,13	- 0,65	- 0,63	11,35%	10,62%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2011	1,23	1,68	- 1,12	- 0,83		
	2012	1,39	1,80	- 1,11	- 0,85	24,27%	18,62%
Надання інших видів послуг	2011	0,93	0,94	- 0,88	- 0,86		
	2012	0,97	0,99	- 1,05	- 1,03	3,62%	3,98%

Вилучення зі «Звіту про фінансові результати» статті щодо зазначення виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і відповідних вирахувань (ПДВ, акцизного збору інших вирахувань) значного впливу на оцінку кредитоспроможності не матиме, що спричинено використанням для розрахунку показників оборотності та прибутковості, здебільшого, статей «Чиста виручка від реалізації продукції (това-

рів, робіт, послуг)», «Чистий прибуток (збиток)», а також значення ЕВІТ чи ЕВІТДА.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать про наявність незначного впливу змін форм статистичної звітності суб'єктів малого і мікропідприємництва на аналіз кредитоспроможності суб'єктів малого підприємництва в разі їхнього сталого фінансового стану.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-xiv>.

4. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0341-14>.
5. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
6. Довбуш В. І. Баланс підприємства: історія виникнення, розвитку та становлення / В. І. Довбуш // Незалежний аудитор : наук.-практ. видання. – 2013. – № 6 (IV). – С. 53–59.
7. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : підручник / Р. А. Слав'юк. – К. : УБС НБУ ; Знання, 2010. – 550 с.
8. Статистичний щорічник України за 2012 рік / за ред. О. Г. Осауленка ; Державна статистична служба України. – К., 2013. – 551 с.

Summary. The results of the study is to analyze the impact of changes in the form of financial statements that are associated with the consolidation of sections balance and ungroup them, removing some articles of the form «Income Statement», the results of identification and evaluation of economic indicators by which there is a financial analysis state businesses (creditworthiness or solvency). The results of the study generated some conclusions. They show the impact of changes in the availability of statistical reports, including small and micro businesses, on an analysis of financial condition. But with sustainable financial position in recent years the impact of such changes is negligible.

Keywords: balance, analysis, creditworthiness, solvency, economic performance, financial statements.